

Sămănătorul

Revistă Literară Săptămînală

Sumarul :

- N. IORGA. — Literatura falsă.
M. EMINESCU. — Printre stînci de peatră seacă (poezie).
OVID DENSUSIANU. — Luminătorii satelor.
ST. O. IOSIF. — Pentru ce ne-am teme? (poezie).
N. MACEDONEANU. Centru Viața și în Albania
* * * — Cîntece din Ardeal.
IL. CHENDI. — Cronică (Mulțimea...)
N. I. — Bibliografie.

REDACTIA ȘI ADMINISTRAȚIA :

STRADA REGALĂ No. 6, (Hotel Union)

BUCUREȘTI

Abonamentul 10 lei pe an || Numărul 20 bani

Volumele I și II

DIN

ANUL I (1902)

Se găsesc de vânzare la toate
librăriile.

PREȚUL 10 LEI

BCU Cluj / Central University Library Cluj

VASILE POP

DIN OGNA VIEȚII

— SCHIȚE —

Prețul 1 Leu

De vânzare la toate librăriile

POEZII

DE

MARIA CUNȚAN

1 Leu.

De vânzare la librăria Alcalay.

SĂMĂNĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ SĂPTĂMÎNALĂ

Redacția și Administrația BUCUREȘTI Strada Regală, 6	SUB DIRECȚIA UNUI COMITET	ABONAMENTUL 10 Lei pe an
--	---------------------------	-----------------------------

LITERATURĂ FALSĂ

Fenomenele literare ce se petrec în țara noastră de o bucată de vreme sînt în adevăr unice, și cea mai mare fantasmă caricaturală de aiurea nu le-ar putea inventa. Alături de un curent intelectual sănătos, normal și logic, care stă în legătură cu întreaga noastră dezvoltare sufletească, apar, nu în unghiuri de umbră, ca aiurea, unde pot răsări, pentru puțină vreme, buruieni stricătoare, ci în plina lumină a ziarelor, a revistelor mari, răsbindite, lucrări de pretinsă artă și cugetare, care nu și-ar fi avut locul de cit într'un îndepărtat moment al începuturilor sau nu s'ar potrivi decît cu putreziciunea generală a unei civilizații îmbătrînite.

Pe de o parte, efebii plămădiți din viții infame, cu care se laudă, băiețoi cu creșterea nedesăvirșită, fugari ai școlilor, fructe seci, al căror cuvînt, fără putere de talent, n'a străbătut la urechile publicului, — toți aceștia, legați prin păcate, prin neajunsurile ființii lor, prin același avînt nebun către o glorie care nici aici nu se lasă cucerită de asemenea feți-frumoși, proclamă formule de artă nesănătoasă și bătăcăiesc, bucuroși peste măsură, în apele necurate, ce chiamă astfel de viețuitoare nenorocite.

Fără indoială că lumea nu li învață nici-odată numele și nu li deschide nici-odată cărțile de zăpăceală și desfrii; dar rămîne totuși un lucru vrednic de luare aminte și de osîndă că asemenea «scriitori» mai află cerneală de tipar și hirtie pentru a transmite altor timpuri cunoștința nepriceperii și perversiunii lor. Într'o țară care nu prea arată că are nevoie măcar de literatură bună, e de mirare totuși că gologanii aruncați acestor oameni ajung pentru a sprijini ceia ce numai ei pot numi o «revistă».

Alături însă de această literatură infamă, există o alta, care e și ea stricătoare, dar, înfățișîndu-se în forme obișnuite, nu se înlătură ca literatura cealaltă, de la cetirea celor d'intîi rînduri. Oamenii foarte cum se cade, oameni inteligenți, chiar, ocupînd o situație onorabilă în

societate, sînt mușcați de șerpele ispitei gloriei și, lăsînd ocupații pentru care sînt în adevăr potriviți, părăsînd cercul restrîns care poate admira în convorbiri de familie o vorbă de spirit, o nuanță poetică a graiului, se aruncă, fără nici o îndreptățire a unui talent ce stăpînește și mină sufletul, înaintea publicului, căruia i se presintă ca poeți, ca gînditori, ca oameni de știință. Un prieten, un sfătuitor se găsește pentru a presînta pe începător, fără ca acest prieten și sfătuitor să priceapă ce e frumos și ce nu e frumos, ce e învățătură adevărată și ce e savantlic fals, ușor, ieftin; iar în alte cazuri presîntatorul lucrează numai din ceia ce se numește, destul de urit, *complezență*, fără a se gîndi că e mare lucru să recunoști înaintea tuturor a o descoperire de adevăr sau o întrupare de frumusețe. Publicul nostru cetește puțin, gîndește și judecă și mai puțin. Și iată ast-fel încă unul care-și ia locul între fruntașii intelectualii ai neamului. Și de cele mai multe ori îți vine așa de greu să împrăștii iluziile ce s'au format! Sînt atîția cari ți-ar pune în spinare cine știe ce motive, sau te-ar ținea de rău că ai jignit sentimente ce se cuvenia să fie cruțate...

Aceste lucruri îmi veniau din nou în minte la cetirea dramei «Chiajna și Ion-Vodă cel Cumplit», cu care se deschide numărul 4 din *Revista Idealistă* și care poartă ca iscălitură un pseudonim ce se întilnește dese ori de vre-o doi ani încoace: Riria. Drama nu e nici măcar rea, ci nulă, ca și întreaga activitate poetică a acestui autor; părerea aceasta o au toți oamenii ce se pricep cit de puțin în literatură, și totuși și ei și eu ne-am sfiit multă vreme să tipărim această părere. Însă e bine ca lucrul să se spuie odată, pentru a curma, dacă putem nădăjdui, încercări literare care nu pot izbuti și a lăsa înaintea cititorilor numai poeți adevărați, urmașii autentici ai unui Alecsandri și Eminescu: Vlahuță. Coșbuc, Iosif și cițiva cari vor putea fi numiți mine.

* * *

Drama cu acest ciudat titlu îndoit vrea să zugrăvească zguduitoroarea carieră a unui fecior domnesc din flori, întâiu pubeag în lume, pe drumuri de vitejie, apoi stringător de bogății, mai tirziu încă, cuceritorul prin bani al unui Scaun Domnesc, iar la urmă lup-tător împotriva Turcilor, cari-i cereau ce nu era în stare să deie, sau mai bine să ceară de la țara sa: învingător și mucenic în scurtul soroc al citor-va luni de vijelie sîngeroasă. Acesta a fost Ion-Vodă fiul-lui Ștefan cel Tânăr și al Armenciî, învingătorul de la Jiliște, cel spintecat de cămile după capitularea de la Roșcani: o figură tragică a trecutului nostru. În jurul lui răsar chipuri tot așa de răs-

picate: Ieremia Golia, boier moldovean, tovarăș de rătăcire al lui Ioan, trădător al fratelui său de nenorocire și de putere; Chiajna, fata neînfrintului Petru Rareș, mama altui Petru, cel siăbănog, bicornic și Șchiop; Chiajna, căreia cruntul ei bărbat, Mircea Ciobanul, îi lăsase ca moștenire pofa neogoită a stăpînirii cu preț de singe; plăpîndul cocon Petru și fratele său după tată, sau vărul său, Alexandru, Domn muntean. Și alții. Chiajna și Alexandru au scos pe Ioan pentru a face loc lui Petru: Ieremia și-a vîndut Domnul și prietenul. Doamna lui Ion-Vodă, care înlocuia pe o alta, moartă de parte, în neștirea soțului ei, împreună cu un fiu pe care Ion îl credea în viață și-l pomenia duios scriîndu-i numele cu mîna sa în josul hri-soavelor, — Doamna aceasta nouă trecu aproape de-a dreptul de la peteala de aur a nunții la vâlul negru al unei văduvii înstrăinate. Acești oameni au jucat atunci, în vremea lor, din care au rămas numai praf de oase, clădiri girbovite și rînduri vii de scrisoare ome-nească, ce n'au murit, — o strașnică tragedie. Și, coborîndu-se într'un suflet de poet, această tragedie poate trăi din nou înaintea noastră, zguduindu-ne de admirație, de înduioșare, de groază și de milă.

Dar cine încearcă o astfel de înviere, trebuie să știe de ce e vorba și să aibă în el viața ce s'a dus din țerna luptătorilor, jertfelor și martirilor.

Ei bine, de așa ceva nu poate fi nici vorbă în lucrarea ce avem înaintea noastră (trei acte numai, dar ajunge pentru a judeca și ce mai poate să fi rămas). În adevăr, autorul n'are nici o cunoștință despre subiect, și informația unui Bolintineanu e o minune pe lângă informația pseudonimului de astăzi. Acesta crede că Țepeș a fost Domn al Moldovei (p. 13) și socoate că «Ștefan și Mihai» au domnit amîndoi înainte de Ioan-Vodă, pe cînd acesta a murit în 1574, iar Mihai Viteazul a ajuns Domn abia peste *douăzeci* de ani! Obiceiurile, ideile timpului îi sînt cu totul necunoscute. Pescarii din Moldova vorbesc despre Traian, ca despre somn, morun, chitic sau calcan-balic; Ion, bastard de Domn și rîvnitor de Domnie, se încumetă a veni în țară și se împodobește aici cu pietre scumpe la «fes, cealma și chimir» (ciudat costum!); o fată de pescar îi place, el încearcă s'o fure în condițiile cîrcsendarilor, așa de vestiți, ai d-lui N. D. Popescu, și eroina, Ioana Schipor, urmărește ast-fel pe unealta celui ce s'a îndrăgostit de dînsa:

Cred rușinea c'a făcut-o Dumnezeu pentru tot omul:
 Și, de-î haină oblicită s'o îmbrace bogătașul,
 Apoi cel sărac într'însa cată a-și afla sălașul...
 Eu te rog să pleci îndată; nu sunt Eva, nici nu-î pomul.

Șarpe nveninat, acumă pieri din mica mea colibă,
De nu vrei ca mine popa să-ți mănince din colivă!
Ce mai stai?, etc. 1).

Ion, văzind prada prinsă, îi cade în genunchi, și atunci Ioana începe a-i vorbi de Dochia lui Traian :

Te poftesc pe tine să nu uiți că-s Romîncă.
Viteaza-ne străbună s'a prefăcut în stîncă,
Cînd un Traian cu zorul îi puse jugul greū,
Căci nu-l văzuse 'n mină ținînd un curcubeū.
De-atunci a Dochiei umbră cioplește tot din stînci
Bucăți de inimă mîndre ce pune în Romînci.

La urmă se face totuși o logodnă, și tata socrul, pescarul, are ideia, neapărat sublimă, de a cere să i se aducă o verigă cu totul specială :

Verigă! O verigă s'aducă de la jug,
S'o facem din tînjala ce trage-al nostru plug!

Dar Ion se amestecă, amintînd că, dacă e vorba de verigi neobișnuite, apoi Ioana are «roți rotunde în păr». Ea însăși făgăduiește ast-fel:

O da, tu ai dreptate: am s'o rățez din frunte!

Și oferta încălzește așa de mult pe Ion, în cit el strigă, tot sublim:

Prin capete să facem a inimilor punte!

Actul al II-lea. Ion e Domn: el vorbește boierilor de lupte romînești cu... cu Slovaci! El pune la un loc «boieri și plăieși», cari ar fi tot același lucru. Lupu Stroiçi, boier-plăieș, încălzit și el, ca toți ceilalți, de ideia Unirii principatelor, strigă: «Trăiască Moldova, trăiască Romînia». Pescarul cu pricina e făcut apoi Serdar, și gînduri de înșurătoare cuprind pe Ion. Dar un alaiū înaintează, și în fruntea lui stă Chiajna. E o femeie «blondă», foarte rea, care cere viitorului eroū dragoste cu topuzul, pentru mulțămirea ei și ... pentru Unirea principatelor. El nu vrea însă s'audă de «a Sabatului regină, mergînd spre Solomon», și tragedia e gata. Chiajna face singurul lucru ce-î rămîne: vrea să meargă acasă; dar vede pe pescăriță. Atunci își pune un «hobot negru pe cap», se preface în vrăjitoare, spune

1) Scriitorul rînduiește versurile ca linii de prosă; noi li restituim forma obișnuită de sutele de ani de cînd se face poezie în lume.

o sumă de comedii Ioanei, o îmbată cu nu știu ce otrăvuri și apoi... o pune într'o ladă, o trimete la Constantinopol, o dă Sultanului, rezervându-și dreptul de a lua copilul (cu Ioan-Vodă) ce va naște o-dalisca. Ioana ajunge însă favorita lui Selim al II-lea: când Chiajna vine să ceară de la favorită mazilia lui Ioan-Vodă, ea găsește pe victima ei din ladă. Urmează apoi, nu știu cum, o vînzoleală cu niște Turci, o luptă, o suire într'o barcă, și luntrea se depărtează în strigătul de... «Trăiască Romînia» (șireți fugari Ioana și fratele ei!). Ce-a mai fi, s'a vedea!

Dar noi am văzut destul. Bătrîna Chiajnă prefăcută în adorabilă Megeră cu părul blond, o femeie, o Doamnă venind să-și cerșească un bărbat, un Seraiu turcesc cu porțile deschise, răpiri în ladă... Acesta e *adevărul* și aceasta e *acțiunea*. Cit privește forma, găsim — singura originalitate — versuri scrise ca prosă. Versuri rele scrise ca prosă nu devin însă versuri bune. Iar, cînd se adaug comparații ca acele citate mai sus sau ca acestea :

...Vree Domnul ca scînteile aprinse ce sar din sufletu-mî, ce arde ca stejarul, să se înfigă în sufletul vostru, aprinzîndu-l;

Sau

...Chiajna e femeie

Femeie care are în peptu-i de oțel

Un clopot de aramă în loc de suflet slab,

Și clopotul teribil, etc. ;

frumuseța nu crește de sigur.

* * *

Cam așa sînt și celelalte lucrări ale pseudominului, căruia nu i se poate acorda nici cel mai mic talent și nu i se poate da alt sfat decît părăsirea unei ocupații pentru care nu e chemat. Pentru binele său — căci decepțiile literare dor rău —, și pentru a nu se mai incurca încă în mintea celor nepregătiți o literatură și așa destul de incurcată. Poeți adevărați avem, de ce să ni creăm și poeți falși? Și de ce, ascunzînd un adevăr, am încurajă o iluzie, care nu e de loc inofensivă? Dacă supt pseudonimul Rîria nu se ascunde un bărbat, voi avea și mai puțină părere de rău că am spus acest adevăr, căci aureola unei femei ce-și îndeplinește în chip curat și nobil misiunea nu scade întru nimic cînd cade de pe frunte cununa de lauri de hirtie pe care a crezut că trebuie s'o depuie o mină îndatoritoare, dar stingace, de prieten.

N. IORGA.

 PRINTRE STÎNCI DE PEATRĂ SEACĂ ¹⁾

Printre stînci de peatră seacă
 Auzi plins de cucuvaî
 Țipînd noaptea tristu-î vai;
 Cînd în nouri se înneacă
 Chipul lunei cel bălai.

Vraja trece peste lume
 Vraja... cîntec amorțit
 Ca un vis îngălbenit —
 Pe-a ei buze vineți spume,
 Capu-î alb și amețit.

Fuge, trece, fuge, zboară
 Buza-î tremură spunînd
 Ochii joacă scînteîind,
 Sub nebuna ei cîntare
 Lumea doarme în descînt.

Este Daina cea nebună
 Care cîntă noaptea 'n crîng,
 Pe cînd stelele se stîng,
 Pe cînd frunzele-abia sună,
 Pe cînd apele-abia plîng.

M. EMINESCU.

 LUMINĂTORII SATELOR

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Urmăresc de vre-o cincî ani recrutarea celor chemați să ducă învățături, cuvinte întăritoare în colțurile cele mai îndepărtate ale țării, printre cei care le așteaptă și le merită mai mult. Am căutat să văd, pe cît permit observațiunile unui examen, care sunt puterile pe care le creștem și le trimitem să ridice poporul, să-i dea o scînteie de deșteptare de luminare a minței. Am constatat din an în an unele progrese, am avut mulțumirea să întilnesc tineri harnici, devotați datoriei lor, gata să înceapă și să ducă mai departe cu stăruință ceea-ce li s'a încredințat. Am găsit minți sănătoase, voințe energice, înzestrate cu ce are poporul nostru mai bun, ceea-ce face adevărata lui fire, atît de puțin cunoscută, înțeleasă și cultivată cele mai adese ori.

E o îmbunătățire vădită în pregătirea ce se dă în școalele noastre normale. De la învățătorii eșiți din ele sîntem îndreptățiți să așteptăm o regenerare în viața celor de la sate. Ar fi și păcat cu atîtea încercări, atîtea intenții bune să nu dea roadele pe care le căutăm.

Dar pe lîngă această parte de mulțumire am simțit ce-va care mă face să staû puțin pe gînduri, să mă întreb dacă nu rămîne încă mult, în unele puncte, foarte mult de îndreptat. Mi s'a părut de multe ori, la unele școale, că fiul de țăran, menit să se întoarcă în lumea din care a plecat, la pămîntul lui, printre cei de o potrivă cu el, se pierde încetul cu încetul, devine o ființă desorientată, care nu-și mai înțelege rostul,

¹⁾ Din *Opere complete* Vol. II. Mss. Acad. Rom. 2253, p. 85 verso.

un amestec hibrid în care fondul bun, nesticat de la țară s'a amalga-
mat cu deprinderile, pornirile orașanului, în înțelesul rău al cuvîntului.
Cei care părăsesc școala cu amestecul acesta în sufletul lor se vor simți
streini unde-i va trimite un decret ministerial; lumea de care s'a'u de-
părtat de ani întregi li se va părea că nu mai e a lor. Și cînd disposi-
țiunile acestea se vor întîlni cu ambițiuni rău înțelese, dorul de oraș,
de o altă îndeletnicire, mai ispititoare, îi va duce pe cei mai mulți spre
drumul desertărei. Am auzit nu odată că foștii învățători și-au luat
într'o zi rămas bun de la școala lor, nemulțumiți cu un rol ce li se
părea prea modest și cu o leafă pe care o încasa'u cu dispreț, pentru ca
să-și încerce norocul aiurea, să candideze la un post ce le suridea, îl
credea'u mai de cinste. Și au fost învățători buni pe care i-am pierdut
așa, pentru ca să numărăm în schimb ciți-va funcționari în plus, în felul
cărora orașele ne dau destui. S'a'u luat măsuri să se împiedece planu-
rile acestor transfugi, dar, cît știu, nu destul de severe și nu tot-deauna
puse în aplicare. De alt-fel n'ar fi nevoie de asemenea măsuri dacă co-
piilor de țaran li s'ar vărsa mai mult în suflet dragostea pentru căminul
lor în care numai ei pot ținea, nestîns focul în care arde o parte din
puterea neamului nostru, dacă li s'ar arăta în cuvinte înălțătoare ce
frumoasă e chemarea lor și cît le este dat să facă pentru binele acestei
țări.

Și n'ar trebui iarăși să se cheltuească prea multă învățătură în niște
școale cu un scop atît de hotărît; n'avem nevoie de învățători prea căr-
turari. Am rămas adese ori uimit de luxul de cunoștințe care se predau
în unele părți. Școalele normale adăpostesc și ele prea mulți profesori
care țin să-și pună în evidență știința lor, de multe ori atîta cît o au. Ar
trebui să se înțeleagă odată și aici că ne trebuie mai ales capete limpezî,
cu judecată sănătoasă, iar nu capete încărcate cu o povară de cunoștințe
pe care nu le pot duce sau nu sînt de nici un folos. Nu e nevoie de
știință întinsă ca să facem oameni cum ne mai trebuie încă mulți.

Mă gîndesc și la soartea multora din învățători, odată întorși la țară.
Au și ei neînumărate neajunsuri de întîmpinat, dușmăni de învins. E și
aici politica de care se izbesc cu toată țesătura ei de intrigî, de favo-
ruri pentru unii, de prigoniri pentru alții. Incepînd cu primarul și sfîrșind
cu notarul, cu toți care trăesc din pînea pomenei împărțită de sus, pe
lîngă care se alăturază și alții, cu stare poate, dar cu capriciile și inte-
resele lor, proprietari cari au și ei ceva de menajat, și, mai departe, ri-
vali de meserie, care caută vreo permutare, dictată de combinațiunii cu
perspective avantajoase — toți urmăresc de aproape pe învățători, caută
șicane celor care nu le convin, pentru că poate și vîd de datoria lor și
nu se amestecă printre ei, nu se fac părtași ai întreprinderilor și soco-
telilor lor. Și de multe ori cei mai destoinici sînt astfel turmentați, ame-
nințați chiar să fie jertfiți. Ajunge o jalbă la revisor — la Domnul re-
visor — sau la minister pentru ca să se pornească urmărire. Am auzit
casuri de revoltătoare prigoniri, învățători fără vină aduși dinaintea ju-

decăței pentru că unul sau altul voia să-î îndepărteze și să-î înlocuiască cu un neam sau un protejat. Aici ar fi de luat măsuri energice pentru ca pedeapsa să se întoarcă asupra celor care au cerut-o, pe nedrept, pentru alții. Ar trebui să li se dea învățătorilor liniștea la care au dreptul, să fie puși la adăpostul persecuțiunilor căutate de cei care învenineză viața satelor noastre..... Cind eram deprinși să vedem dușmanii noștri numai printre streini, Alecsandri scria *Lipitorile satelor*. Sint însă și alte lipitori, născute și hrânite din sângele nostru, și la acestea ar trebui să ne gândim mai des, ca să curățim satele de ele și să putem nădăjdui mai mult într'o ridicare repede a lor.

OVID DENSUSIANU.

PENTRU CE NE-AM TEME ?

Și de ce ne-am teme, dragă,
 Și de ce-am mai fi cuminti,
 Cînd acelaș gînd ne leagă,
 Moștenit de la părinți ?

Văd eă clar că 'n toată firea,
 Dacă staū și mă socot,
 Legile ce-a pus iubirea,
 Birue și sfarmă tot.

Legi eterne sunt acele.
 Cum să le înfrîngem noi ? —
 Ne-am lupta 'n zădar cu ele,
 Și ne-ar pierde pe-amindoi !

ST. O. IOSIF.

VIAȚA ÎN ALBANIA

— DE LA DURAZZO LA TIRANA —

Aceste două orașe, din cari cel d'întîiū e un port cu viitor la Marea Adriatică, iar al doilea un centru cu oare-care însemnătate comercială în interiorul Albaniei, sunt legate între ele printr'un drum, căruia prin un eufenism cam neexplicabil i-se zice șosea. Adevărul e că în intenția autorităților din partea locului era ca să facă din acest drum o șosea. Pe vremuri s'au început unele lucrări, s'a cărat puțin pietriș și s'au construit unele poduri. Inșă de mult toate lucrările au fost lăsate în părăsire: ploaia și torențele au stricat și puținul ce se făcuse, iar podurile, dîndu-și oare-cum seamă de inutilitatea lor, s'au prăbușit. Populația de prin sate a desăvîrșit restul. Grinzile și lemnele de la poduri au fost luate și întrebuințate ca combustibil.

Așa fiind, această pretinsă șosea n'a văzut încă rostogolindu-se roatele unei trăsurī sau ale unei căruțe, și pe ea nu pot merge de cît cai orī catiri, deprinși să meargă și pe cărările cele mai înguste.

Iar, cum se lasă noaptea, orī-ce comunicație devine imposibilă; cel ce s'ar aventura pe întunec, e amenințat să se prăvălească cu cal cu tot în vr'un șanț, să fie dus de vr'un torent, orī, ceea ce e de asemenea foarte probabil, să fie răpus de vr'un glonte, lucru foarte obișnuit prin părțile acelea.

Aci omorurile sunt așa de dese, în cit vestea despre un omor nu produce nici cea mică senzație, nu alarmează pe nimeni. In săvîrșirea unui omor văd petrecîndu-se ceva normal, de toate zilele.

De alt-fel, prin omor și prin hoție mulți caută să-și facă o carieră. Profesiunea de tilhar de drumul mare e o profesiune onorabilă, care nu necinstește cituși de puțin pe cel care o exercită. Aci pe viața omului se pune așa de mic preț, în cit, dacă uneorī drumețul scapă cu zile, aceasta se datorește faptului că cel care stă la pîndă nu se îndură să sacrifice un glonte.

In ast-fel de condițiuni, în faptul zilei pornim din Durazzo călări pe cai de rasă indigenă, cai mici, dar iuți și rezistenți. Aveam de făcut un drum de două zile, drum lung și obositor și care e o adevărată tortură, date fiind întîlnirile neplăcute din el și faptul că mereū o primejdie atîrnă de-asupra capului tău.

Eraū mulți călători pentru ziua aceea și din ajun luăm toate precauțiunile posibile. In primul rînd, fixăm cu toți o oră de plecare,

ca să fim împreună. După aceea ne asigurăm o bună escortă. *Mutesariful* (prefectul) ne pusese la dispoziție ciți-va *suarii* (călărași), dar aceștia erau mai mult un control pentru el, decît o garanție pentru noi. Toate speranțele noastre erau în șase Albanezi, pe cari îi angajasem cu plată, oameni înarmați pînă 'n dinți, feroși la vedere și ale căror numeroase cicatrice îți arătau mai bine ca o carte scrisă povestea vieții lor. Credința și devotamentul lor era mai presus de orî-ce îndoială. Puși în mai multe rînduri la încercare, aceia în mîinile cărora erau să fie pentru două zile viețile noastre, dovediseră cu prisos că merită reputația de care se bucură și nu pătează tradiționala lor *besa* (jurămîntul de credință).

Dar mai era ceva foarte asigurător. Hangiul din Durazzo ne spusese — bine înțeles în mod foarte confidențial — că păzitorii noștri întrețin relațiuni din cele mai intime cu bandele de hoți din tot ținutul acela, că numele lor e cunoscut și temut la mari întinderi și că persoana lor e foarte stimată de toți foștii camarazi de hoție.

Iar, dacă acum aș renunțat — deși nu în mod absolut —, la profesiunea lor anterioară, aceaste o datoresc unor campanii fericite, cari le-aș asigurată o bună stare materială relativă.

În sfîrșit, Dumnezeu cu noi, și... pornim. Creștinii își fac semnul crucei, musulmanii invoacă de mai multe ori numele lui Alah și al Profetului.

Era o zi frumoasă de Maiu, cu un cer limpede și senin, iar un vînt răcoritor tempera sensibil dogoreala soarelui. Natura înconjurătoare forma însă un contrast isbitor cu aceste frumuseți. La întinderi mari, nu se vede nici o plantație. Dealurile goi și pleșuve. Rar vezi în Turcia pămînt mai despădurit. La șes țarinele par ca niște oaze. Jur-împrejur nu răsar din pămînt de cit spinii și mărăcini. Solul e gras și fertil, dar lipsesc brațele de muncă, și cultura e mai mult de cit primitivă. Agricultura e cu desăvîrșire neglijată, și e considerată ca o ocupație înjositoare.

Furtunoșii Albanezi mor de foame pe acest pămînt, pe care dacă, renunțînd la viața lor de aventurier, s'ar pune să-l cultive, le-ar procura mijloace de traiu mult mai sigure, de cit cele de cari dispun acum.

Pe drum întîlnim rari trecători. Sunt toți Albanezi, cu figuri sinistre și suspecte, îmbrăcați foarte sumar, numai în zdrențe, cu resturi de cămașe și cu sferturi de opinci pe ei. Această complectă neglijență în îmbrăcăminte nu-i umilește cituși de puțin. Ei pășesc mîndri și hotărîți, cu încrederea omului conștiu de superioritatea forțelor sale. E rupt la haine, dar pe umăr poartă o pușcă lucitoare,

fără de care un Albanez nu se poate închipui. Drept e că merge aproape gol și desbrăcat; de cit revolverul de la brâu e ferecat numai în argint, iar pe mînerul paloșului de la coaste sclipesc adevărate giuvaericeale. S'ar lipsi de de toate Albanezul: ar răbda el bucurios și foamea și setea, s'ar scuti de orî-ce îmbrăcăminte, și-ar vinde și cel din urmă petec de pămînt, dar de armele lui nici mort nu s'ar despărți. În ele stă viața sa, în arme sunt puse toate speranțele și idealurile sale. Albanezul își părăsește familia, își lasă și nevastă și copiii, dar pușca sa e veșnic cu el și lingă el. Cînd s'a născut, i s'a atirnat la căpătiuu, cu ea a copilărit, cu ea a intrat în societate, și de foarte multe orî glontecele unei puști îi curmă firul vieții.

Dar caii pășesc înainte. Corpul nostru de gardă caută distracție pe acest drum monoton. Unul din ei — șeful, după toate aparențele, — întonează un cîntec trist, cu note prelungi, duioase, cari îți lasă melancolie în suflet. Figura i-se animează, ochii i-se aprind, și el cîntă înainte. E epopea unui vestit căpitan de bandă, *Mula*, ale cărui isprăvi au ajuns legendare. Cei-lalți cinci, precum și călărașii Mutesarifului, cari sunt și ei tot Albaneji, îi țin isonul.

Dar de odată, aproape de o vale îngustă, ne oprim pe loc. Puternice detunături de puști, venite din apropiere, ne țintesc locul și ne opresc bătăile inimei. Noi, călători pacinici, neobișnuiți cu peripețiile drumului și vieții din Albania, palizi și tremurînzi, descălecăm repede și cu ochi speriați privim la păzitorii noștri, la aceia de la cari așteptam scăpare și ajutor.

Aceștia își intrerup cîntecul, dar nu-și perd cumpătul. Fizionomia lor nu trădează nici un sentiment de neliniște.

Își examinează puștile, apoi, după ce schimbă repede între ei citeva cuvinte, iaă cu tot sîngele rece măsurile dictate de gravitatea momentului.

Cei cinci și călărașii descălecă și fac roată în jurul nostru, căutînd adăpost îndărătul vr'unei pietre, brî în vr'un șanț. Cu arma la ochi, ei se uită mereu în partea de unde salvele de puști se îndesesc. Șeful, bardul isprăvilor vestitului *Mula*, dă pîntenii calului său și, trecînd pe lingă noi, ne repetă de două în un accent nazal în albanezește: *s'chenë fric!* (să n'aveți frică).

Apoi, spre marea noastră nedumerire, îl vedem că înaintează și se afundă tocmai în valea de unde se auziau puștile. Un om singur, care se expune cu atita indiferență la moarte! Era un curaj care întrecea orî-ce limită, un curaj, cum nu ne puteam închipui că s'ar găsi în om.

Treceau minutele, cari ni-se păreau lungi și nesfârșite, și ei nu se mai întorcea. În gândul nostru îl credeam deja dus pe lumea cealaltă, și această pierdere ne contraria și ne zăpăcia cu desăvârșire. Plantați în mijlocul drumului, nu știam ce hotărîre să luăm. Trebuie să mai așteptăm, trebuie să ne întoarcem îndărăt? Aceste idei ne preocupau, cînd iată că șeful, cu pletele în vînt, se întoarce, teafăr și radios la față.

Exclamațiunii de bucurie, întrebării cu grămada...

El, liniștit, descălecă, cu mineca largă a cămășei își șterge sudoarea de pe frunte și începe să ne povestească cu aerul cel mai asigurător : *S'ca gecaș* (Nu e nimic). Sunt membrii familiei *Tola*, cari se luptau cu membrii familiei *Musa*. Intre dinșii e o vrăjmășie veche, *aŭ sînge de luat*, și pînă acum aŭ căzut cîte vr'o zece din fie-care parte. Astăzi, intimplător, un *Tola* a zărit pe drum pe un *Musa*, și s'aŭ luat la luptă. Apoi din ambele părți aŭ alergat oamenii lor, și lupta a devenit mai mare. De cit, nu e nimic pentru noi: nu e nici un pericol. I-am văzut și pe unii și pe alții, și aŭ consimțit să înceteze lupta, pînă cînd să eșim noi din vale.

Încălecați caii, haide iar la drum. Asigurările șefului, pe care mai tirziu, după ce am legat cunoștința mai strînsă cu el, am aflat că-l chiamă *Liljo*, nu erau pe deplin liniștitoare. Dar trebuia să ne executăm, căci la urma urmelor altă scăpare nu era. Am încălecat, și de sigur crucile și invocațiunile către Alah și Mahomet aŭ fost mult mai dese.

În sfîrșit, iată-ne scăpați. Am eșit din vale, și am trecut de bătaia puștei *Tolilor* și *Musilor*, cari, o recunoaștem spre onoarea lor, s'aŭ ținut de cuvîntul dat șefului nostru.

Pînă seara nici un accident important pe drum. Intîlnirea de *Albanezi* înarmați nu ne mai speria ca la început. Ne cam obișnuisem cu ei. Iar descărcăturile de puști, ce se auziau din cînd în cînd venind din depărtare, nu ne mai opriau pe loc. De alt-fel alătura de noi mergea *Liljo*, acel *Liljo*, care, de cînd cu intimplarea din vale, crescuse foarte mult în stima noastră.

Seara pe inoptate ajungem la hanul unde trebuia să poposim noaptea. Era o clădire veche, căzută în ruină din toate părțile, singură în mijlocul unui pustiū. Paturī și odăi de dormit sunt un lux care n'a pătruns încă în Albania. Iarna te culci în grajd, aproape de picioarele cailor, vara în tindă. O rogojină ruptă și murdară — și nu găsești în tot-deauna nici aceasta — e tot ce poți căpăta de la han. Cît pentru rest, te aranjezi așa cum poți mai bine.

În han, un grup de vre-o 10 *Albanezi*, negri la față, oribili la ve-

CRONICA

MULTIMEA...

În rîndul trecut am citat cuvîntul, cu care un om, încăruntît în rătăcirii literare, a voit să caracterizeze mulțimea noastră cetitoare. *Bestie* era cuvîntul, iar capul, fără îndoială simetric și normal, din care a răsărit, e al d-lui Macedonski.

Sărmană mulțime, corapusă din ființe mai mult animale de cît cogitale!

Cine este trufașul, care de la o înălțime atît de olimpiană și cu un dispreț atît de suveran tună în potriua ta? Este vre-un individualist de bronz, o forță extra-ordinară, care prin sine să-și fi creat o piramidă atît de înaltă, în cît cu creștetul să fie mai aproape de nourî, de cît de furnicarul omenirei? Este el un al doilea Neron, cu același plăceri estetice în potriua naturei, tot atît de iubitor de spectacolul ce i-l oferea schinguirea mulțimei de «bestii» creștine și capabil de senzații mai subtile numai cînd vre-un viclean arbitru al eleganței îi laudă versurile proaste, sau cînd poate admira în taină formele pline ale lascivei Poppea? Este vre-un urmaș al lui Cajus Marcius, eroul de la Corioli, cu cele 25 de răni pentru patrie și totuși nedreptățit și huiduit de mulțimea din Roma? Sau vre-un mare filosof din timpurile noastre, un Nietsche bună-oară, pentru care mulțimea e bună cel' mult pentru... statistică?

Nu. Nu te speria mulțime cetitoare. Nu i-ai greșit nimic ca să te ocărăscă, dar nici el nu ți-a făcut vre-un bine. De trei-zeci de ani de cînd scrie, de la oda dedicată Elizei, pînă la proza de-acum consacrată famuliilor săi, acest titan a rămas vecinic inutil mulțimei și certat cu sine însuși: un spasmodic vinător de succese literare, cari întrec puterile lui, un om de cauciuc, ce se umflă ca să ia dimensiuni formidabile, un tip care mușcă sau se milogește pe lîngă trecător, iar, de nu-l ia în seamă, îi sbiară 'n urechi: *Bestie, bestie!*..

Iartă-l, trecătorule din mulțime, și nu te cutremura. Sint alții mai interesanți ca dînsul, cari știu ce vor și știu ce fac.

Iată, de pildă, un șir de sentimentali, cari te tîmîiază vecinic și se coboară la tine cu poză umilă, — pasări versuitoare, cari își fac cuibul cu predilecție prin tinăra generație.

Glasul lor e o nesfîrșită lingușire a mulțimei. Prin tînguirî îți speculează sentimentele, îți cerșesc mila și compătimirea, îți storc lăcrămî de duioșie și — banul. Tot ce aŭ în sufletul lor — și comoara lor nu e mare! —, și-o desvălesc și prefac în versuri. Ori-ce triumf al iubirei lor, ori-ce zîmbet de fecioară, ți se tradează. Și scrisorile răvășite, bietul sicriu al iubirei fericite sau nenrocite, ele oferă resurse bogate pentru îndulcirea mulțimei.

Sentimentalismul acesta, dus la tîrg și vîndut tuturor ca o marfă ușoară.

este și el un fel de literatură cu tendinți și încă mai periculoasă une ori decît literatura ideilor sociale internaționale. Aceste te leagă cel puțin de lume, de viață, de condițiile de progres și cultură, — motive cari ne unesc pe toți dintr'un punct de vedere mai larg. Dar literatura sentimentală, cu actualii ei reprezentanți, e un păcat literar și social de-o potrivă. Ca literatură, ea n'are mai multă valoare decît albumurile archibanale ale fetelor naive din pensioane: variante și reminiscențe după modele vechi, cărora nu sînt în stare a le da măcar o formă aleasă. Iar pericolul social îl văd în faptul, că tinerimea, care-și face educația cu o literatură auit de anemică, e condamnată la aceleași patimi și frămîntări mici, la aceiași simțire banală, la aceiași caricaturisare a tot ce e mare și ideal.

Alături de această specie de sentimentală sînt apoi alți amici ai mulțimei: negustori literari, scriitori de meserie, fără convingeri și fără țintă, cari, avînd presa la îndemină, picură zilnic otravă în sufletul cetitorului.

Mulțimea e aici victima inconștientă, și se lasă tîrită, ca ori-ce mulțime, care, fără a fi «bestie», nu are totuși puterea de a controla și a se conduce singură.

Ca o reacțiune în potriva acestor stăpînitori mici ai mulțimei, cei mai de seamă scriitori ai noștri au pornit de un timp încoace un fel de operă de salvare. S'au coborît la mulțime ca la un copil răsfațat și o desmeardă, o giugiulesc și o învață din tot ce au mai bun în sufletul și în mintea lor.

Este o greșală, poate,—în tot cazul un sacrificiu individual mare, cînd cei ciți-va poeți ai noștri vin pentru tot-deauna în mijlocul mulțimei să-i scrie pe gîndul și priceperea ei, să-i satisfacă trebuințele ei, să umple coloanele revistelor pur populare, să publice cărți de vulgarisare, cari nu mai sînt scrise și concepute în limitele artei cultivate de dinșii mai nainte.

Opera de salvare se face, evident, dar lumina se mistue luminînd, artistul se distruge prea de timpuriu.

Și calea firească nu este aceasta. Poetul, fără a disprețui mulțimea, pe care, din potrivă, se razimă și de la care are partea cea mai însemnată a ființei sale, nu trebuie să se coboare el la dînsa, ci, rămîinînd pururea la înălțimea sa, s'o ridice spre sine treptat, pînă-l va înțelege. Interesele superioare pentru literatură ar trebui să ne îndemne a feri talentele adevărate, așa de puține, de munca istovitoare a emancipării culturale, rezervată unor forțe de altă natură. Poeții n'au ce căuta în rolul de tribuni ai poporului și de luminători *practici*.

Dar se pare că există motive puternice, cari reclamă pentru popor sacrificarea celor mai frumoase talente literare de care dispunem astăzi. E un moment vrednic de însemnat pentru istoria literaturii noastre.

IL. CHENDI

BIBLIOGRAFIE

No. 4 din «Revista idealistă» îndreptățește întru toate părerile exprimate aici și mai înainte asupra acestei publicații. Afară de un articol cuminte al d-lui Șulufișu despre limba literară, și o nuvelă gingașă a d-lui Sadoveanu, netăgăduit un om de talent, — încolo nu e nimic decit mediocru, sau mai puțin decit atita. Așa, întilnim drama de cafe se vorbește în articolul nostru de la început, și un studiu al d-lui Jules Brun, care dă adevăruri de care ne puteam scuti, într'o limbă franco-romină de tot sucită. Așa d-lui, vrind să spuie «țipătul cucuvaiei», scrie vitejește: *uluitul cucuvelii!* După aceasta, se poate judeca restul.

N. I.

IL. CHENDI

PRELUDIÏ

Articole și cercetări literare:

DOUĂ CATEGORII. — EMINESCU (material nou de studiu), — CREANGĂ ȘI EMINESCU. — SAMSON L. BODNĂRESCU. — TH. ȘERBĂNESCU. — ÎN CHESTIUNEA LIMBEI LITERARE. — MARIA CUNȚANU ȘI MARIA CIOBAN. — IULIU C. SĂVESCU. — RADU D. ROSETTI. — GRIMM ÎN ROMÎNEȘTE. — TRADUCĂTORII LUÎ HEINE. — UN POET DECADENT. — GENIUL DIN CONSTANȚA. — FRUMOASA LORELEY. — POVEȘTILE ÎN VERSURI. — SEMNE BUNE.

Prețul 2 lei 50 b.

DE VINZARE LA TOATE LIBRĂRIILE

A apărut:

VISURI DE NOROC

DE

ZAHARIA BÂRSAN

Biblioteca «SĂMĂNĂTORUL»

Prețul 2 Lei.

In Editura Institutului de Arte Grafice „MINERVA“

A APĂRUT:

V. ALEXANDRI

VOL. II

TEATRU

OPERE COMPLETE

PREȚUL LEI 1.50